

O PREMIERĂ MUZEALĂ : EXPOZIȚIA „JUCĂRII, INSTRUMENTE ȘI USTENSILE DIN PLANTE”

dr. CONSTANTIN DRĂGULESCU

Muzeul de Istorie Naturală din Sibiu a organizat permanent acțiuni de mare atraktivitate pentru tinără generație. Fie că a fost vorba de expoziții temporare realizate cu aportul și expozitele elevilor și cadrelor didactice („Floile în maxima filie” — 1985, „Ocrotiți barza” — 1986, „Natura văzută de copii” — 1988), de concursuri cu premii („Ocrotirea naturii în județul Sibiu” — 1987, „Natura văzută de copii” — 1988, „Frumuseții naturale ale județului Sibiu” — 1989), de excursii tematice (1984, 1985, 1986, 1987), expediții școlare (1988) sau expuneri însoțite de proiecții de diazoitive (1983 — 1989), la fiecare început de iunie, muzeul a atras un număr impresionant de elevi. Recordul l-a deținut (exceptând concursurile de masă la care au participat peste 30.000 de școlari) expoziția temporară „Jucării, instrumente și ustensile din plante”, deschisă la 1 iunie 1989, vizitată de un număr de 16.339 copii.

Expoziția „Jucării, instrumente și ustensile din plante” a fost realizată cu obiecte confectionate de copiii din satele județelor Sibiu, Brașov, Teleorman, Alba, Vilcea și Maramureș și piese din colecția secției de etnografie a Complexului Muzeal Sibiu și a Muzeului de Istorie Naturală Sibiu. Ea a cuprins peste 150 de obiecte, reprezentând 70 de tipuri de jucării, instrumente și ustensile obținute din 38 specii vegetale. Este prima expoziție de acest gen din țară, în care s-a încercat, pentru întâia oară, și o clasificare a jucăriilor în: jucării propriu-zise, jucării-instrumente muzicale (jucării sonore), jucării-ustensile, jucării-podoabe, jucării-oracol, jucării-aliment (și medicament) și jucării-surpriză (farse).

Din prima categorie au fost expuse jucăriile: păpuși (din foi și mătase de porumb și din pipirig), jucăriile zoomorfe (confectionate din pipirig, scaieți, cartofi, castane, ghindă și flori de gura-leului), jucăriile-arme (arcul de alun cu săgeți din trestie, pușca sau pușcoacea, pușcoaia din soc cu „glonțul” din cîlti de cîneapă, pușca de soc cu apă sau proșcălăul, impușcătoarea din tulipină de pătlagină, pistoale, prăstii, precum și săbi din frunze de stînjel și papură). Între jucăriile propriu-zise au figurat și titerele (sfirlezele, spirnelele, pristănele sau puriceii), sfiriitoarea (morișca) din nucă, corabia (barca) din scoartă de pin cu catarg de trestie, năsuliile din fructe de arțar (puse nu numai pe nas, ci și aruncate în aer și închipuind fluturi, elicoptere și avioane), morișca din tulpini de urzică moartă, moara de apă, moara sau carul cu boabe (de fasole și porumb), șoriceii din spice de graminee (orz săltic, griu).

Dintre jucăriile sonore au stîrnit un mare interes fluericile (flueritele) făcute din tulpieni și rămurele de răchită (salcie), soc, alun, trestie, cucută, leuștean-cepă, păpădie și tubul floral al narcisei, jucării-instrumente muzicale numite pe alocuri floieră, țignal, flișcoaie pliscoaie, fiștigoaie, piscoanie, pițigoaie, pițiitoare, zdrinboae (zglimboae), țipă etc., precum și cele din coajă răsucită de salcie, mesteačan, tei și cire și purtind numele de bucium (bucin), sufloi, tutoi, dirloii, trompetă etc. Nu au lipsit nici fluericile-căpăcel de ghindă, viorile (cetrele, diblele) din cocenii de porumb și cobzele din tiugulițe (curcubătă). Alături de acestea s-au expus o serie de jucării zornăitoare, zbirnităre și pocăni-

Păpuși din pipirig, pănuși și mătase de porumb

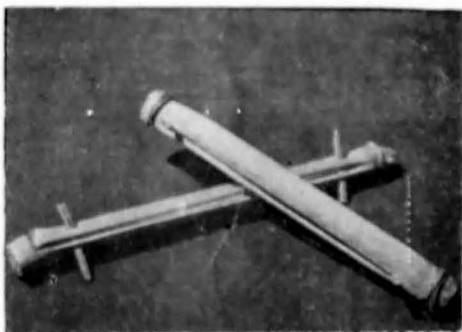
Corâbioară din scoartă de pin și catarg din trestie

toare realizate din curcubătă, clocotici, nucă, cocean de porumb, frunze sau lemn de alun, tei, brad și alte esențe.

Jucările-ustensile (casnice) au evidențiat multitudinea de intrebuințări ale

fructelor de curcubătă (tiugă, tigvă, troacă) din care nu numai copiii, ci și adulții fac tot felul de vase (castroane, farfurii, pahare, cești, pilnii, urcioare și.a.). Această categorie de jucării a fost reprezentată și de bețele cu rol de făcăleț (mestecău), melesteu, bătător în jocurile (indeosebi ale fetelor), de măturici, impletituri din pipirig și papură (coșulețe, ștergători, scâunele), de felinarul (lămpășul) din baston (folosit și ca sperioare sau brezaie) și cintarul (cumpăna) făcută de asemenei din (jumătăți de) bostan (sau pepene). La acestea s-a mai adăugat o undă și țevi din trestie cu diverse utilități în jocurile copiilor.

Jucările-podoabă sint caracteristice fețișelor, dintre ele expoziția prezentind lanțurile de păpădie reprezentind șiraguri de mărgele, brățări și cercei, apoi mărgelele din diverse fructe (măces, visci, salbă-moale, hurmuz, călin) și gale de stejar, precum și cele obținute prin frag-

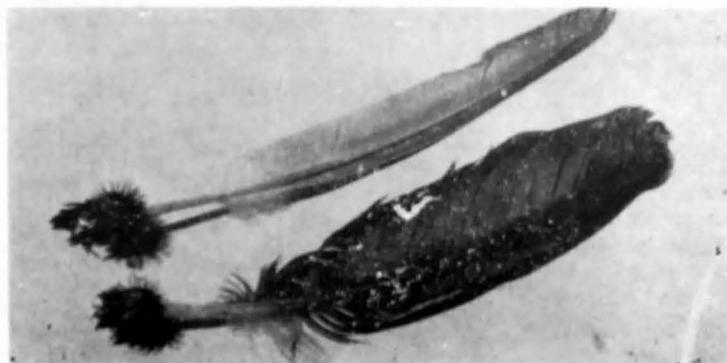
Vioară (ceteră, diplă) din tulpină de porumb

mentarea tulpinilor de cucută, calce și nufăr. Nu au lipsit nici coronițele (cununițele) din flori de margareta, piciorul-cocoșului, cununiță (*Spiraea*) și garofită.

Jucările-oracol sint acele jucării cu ajutorul căror copii se amuză spunând că își ghicesc viitorul, norocul, partenerul (partnera) de căsătorie etc. Dintre plantele folosite în acest sens am expus pătlagina (frunze ale căror nervuri „arată” la rupere cite minciuni sau cite drăguțe ori drăguți au cei ce au tras de

Lanț din păpădie și mărgele din fructe

Prințătoare (pană, scai, coadă) din pană și scaiețe

ele), salcimul (frunze care după lovirea puternică făcută cu palma păstrează atită foliole cîte soții sau soți va avea cel ce a lovit-o) și mărgaretele (pe ale căror flori copiii, ca și adolescentii, „testeză” dacă sunt iubiți sau nu).

Jucăriile-aliment (medicament), deși mai puține, au fost bine reprezentate prin fructele de nălbă (care se mănincă după ce au fost intipărite ca vaccin pe piele) și de diverse alte fructe (nuci, alune, castane comestibile și simburi (de piersici, caise, bostan, floarea-soarelui), care sunt obiectul multor jocuri copilărești și care sunt — în același timp — minciute de cei care le ciștină. Tot aici am introdus și corolele clopoțelor mari (*Campanula persicifolia*) care sunt umplute cu primii fragi de către copiii din Mărginimea Sibiului și minciute cu totul.

Ultima categorie de jucării o constituie jucăriile-surpriză (păcăleală sau farsă). Dintre cele etalate în expoziția temporară amintim prințătoarea de păr din spice de pieptănariță (*Cynosurus oris-*

tatus), scaieții (inclusiv cei cu pene), urzica, fructificațiile de macrîșul calului, bănog (*Impatiens*).

În expoziție au fost prezentate — în paralel — și unele dintre instrumentele muzicale asemănătoare jucăriilor sonore, precum și ustensile casnice a căror confectionare a putut fi sugerată de jucăriile copiilor (fluiere, bucium, tulnic, diverse impletituri, vase, tacimuri, podoabe etc.).

Expoziția „Jucării, instrumente și ustensile din plante” și-a propus nu numai să reliefze multitudinea de obiecte de acest gen confectionate din diverse specii vegetale, ci să și atragă atenția asupra laturii deconectante, chiar amuzante a jucăriilor vegetale, dar mai ales a celeia instructive, de însușire de noi cunoștințe, de dezvoltare a inteligenței, indeminării, voinței, agilității, prin confectionarea și folosirea acestor jucării. Expoziția, un valoros document etnografico-biologic, prin reliefarea unor obiecte și informații inedite dintr-o ramură a folclorului nos-

tru puțin studiată, are și o importanță social-istorică și documentară căci, aşa cum nota I. Mușlea (1972), jucările și jocurile celor mici „*oglindesc și păstrează amintiri și supraviețuire de obiceiuri, rituri, credințe, cîntecce, legende, vrăji și dansuri ale adulților, care uneori nu mai trăiesc decât în aceste manifestări copilărești*”. În acest sens amintim că mai există o categorie de jucării-obiecte de ritual, de o evidentă valoare etnografică și istorică, jucările neînglobate în expoziția a cărei prezentare au făcut-o în aceste rinduri.

Expoziția „Jucării, instrumente și ustensile din plante” a constituit nu numai o expresie a imaginării și îndemnării copiilor plaiurilor românești, o sursă de idei pentru acei care n-au cunoscut pînă la vizitarea ei acest gen de jucării (obiecte), ci și un viu și fructuos dialog cu micii vizitatori, dialog în urma căruia organizatorii au aflat nume și tipuri (inclusiv variante) noi de jucării. Un aport demn de relevat l-au adus în această direcție zeci de copii aparținînd unor grupuri de vizitatori din Sibiu, Mediaș, Agnita, Ocna-Sibiului, Cîrtea, Păuca, Marpod (jud. Sibiu), Cugir, Petrești, Sebeș (jud. Alba), Brașov, Zărnești, Făgăraș, Victoria (jud. Brașov), Deva, Hu-

nedoara (jud. Hunedoara), Rm. Vilcea, Tg. Mureș, Sighișoara, Odorheiu Secuiesc, Curtea de Argeș, Drăgășani, Arad și Cluj. Rezultat al însușirii de către noi a informațiilor referitoare la confectionarea unor jucării din plante, informații furnizate de copii, la o viitoare ediție vom putea expune în vitrine un număr aproape dublu de piese, comparativ cu prima realizare expozițională din vara anului 1989. Aceasta și ca urmare a oferirii de către unii elevi a unor jucării atât în timpul funcționării expoziției, cit și după închiderea ei.

BIBLIOGRAFIE

- Drăgușescu C., *Botanica populară în Mărginimea Sibiului*, mss.
 Drăgușescu C., *Botanica populară în Tara Oltului*, mss.
 Inspirescu P., *Jucării și jocuri de copii*, Sibiu, 1885
 Mușlea I., *Problema jocurilor noastre copilărești*, în „Cercetări etnografice și de folclor” II, Edit. Minerva, București, 1972, pag. 404–424.
 Pamfile T., *Jocuri de copii (adunate din satul Tepu, jud. Tecuci)*, București, 1906, 1909
 Păcală V., *Monografia satului Rădinari*, Sibiu, 1915
 Sulițeanu Ghizela, *Importanța studierii jucărilor-instrumente muzicale, confectionate de către copii, în folclorul românesc*, „Studii și comunicări”, Asoc. folcl. și etnogr. Sibiu, 1982, pag. 269–295

RÉSUMÉ

Au Musée d'Histoire Naturelle de Sibiu, a été ouverte l'exposition temporaire „Joujoux, instruments et ustensiles de plantes” qui a attiré un nombre record de visiteurs, étant une première nationale. Y ont été exposés plus de 150 objets représentant 70 types de joujoux, instruments de musique et ustensiles ménagers confectionnés de 38 espèces végétales. L'exposition a eu non seulement un côté instructif-éducatif, mais aussi un côté relâché à qui s'ajoutent les côtés documentaires-historique, ethnographique, et scientifique. Les joujoux y sont pour la première fois classifiés,

étant groupés en 8 catégories: joujoux proprement-dits, joujoux sonores, joujoux-ustensiles, joujoux-parures, joujoux-oracle, joujoux-aliment, joujoux-surprise et joujoux-objets rituels. Par les guidages-dialogue faits dans l'exposition, on a pu apprendre par l'entremise des enfants des noms et des types nouveaux de joujoux (on a même acquisitionné une série de tels objets des enfants) qui vont compléter la collection. De cette manière, lors d'une future exposition, cette collection sera enrichie et diversifiée.